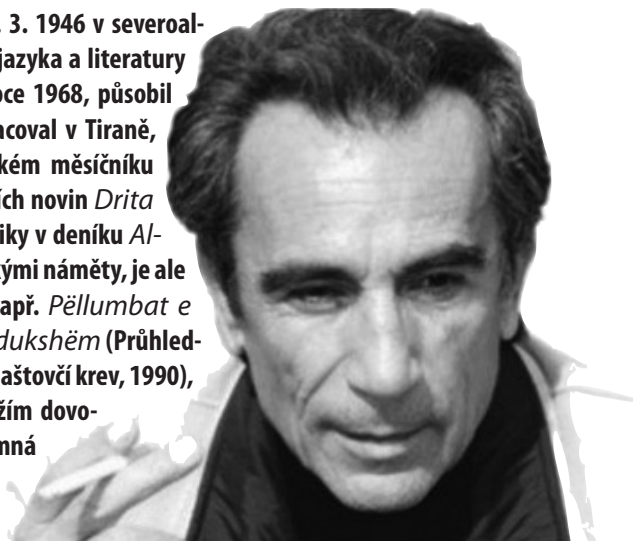

ZIJA ÇELA: SOS, JEDEN ÚSMĚV

z albánštiny přeložila Hana Tomková

ZIJA ÇELA (vysl. Zija Čela) se narodil 25. 3. 1946 v severoalbánské Shkodrë. Po studiích albánského jazyka a literatury na Tíranské univerzitě, která ukončil v roce 1968, působil jako učitel na venkově. Od roku 1977 pracoval v Tiraně, nejprve jako redaktor v kulturně-politickém měsíčníku *Nëntori*, později jako šéfredaktor literárních novin *Drita* a od roku 2000 jako vedoucí kulturní rubriky v deníku *Albania*. Již v mládí psal povídky s realistickými náměty, je ale také autorem řady úspěšných románů, např. *Pëllumbat e janarit* (Lednoví holubi, 1979), *Mali i tejdukshëm* (Průhledná hora, 1989), *Gjaku i dallëndyshes* (Vlaštovčí krev, 1990), *Një fjalë me lejen e Zotit* (Slovo s božím dovolením, 1995) a *Gjaku im i errët* (Má temná krev, 2002). Z posledních let pochází trojice románů *Las Varrezas* (2005), *SOS, një buzëqeshje* (SOS, jeden úsměv, 2009),

z něhož je naše ukázka, a *Goja e botës* (Ústa světa, 2010). Tyto tři prózy jsou považovány za jakousi trilogii, třebaže jejich náměty jsou zcela rozdílné a autor sám tuto řadu nepovažuje za ukončenou. V románu *Las Varrezas* (varrezë je hřbitov, ale zde je tento výraz záměrně pozměněn) se zabývá otázkami života a smrti, *Ústa světa*, vycházející z hamletovského námětu, poukazuje na přehrady, jež existují mezi lidmi, a na nedostatek vzájemné komunikace a soudržnosti. Realita se ve všech třech románech prolíná s bohatou imaginací, někdy až s absurditou.

Çela je současnou literární kritikou v Albánii velmi kladně hodnocen pro své vypravěčské umění, ale zejména pro etický obsah svých děl. *SOS, jeden úsměv* zavádí čtenáře do fiktivního albánského města *Balboni* v postkomunistické době. Město se vzpamatovává z nedávného požáru, ale přesto je tu čilý ruch, život jde dál, rozvíjí se podnikání i rivalita, probíhají svatby a námluvy, lidé zde žijí se svými každodenními starostmi i humorem. Z tohoto dění se poněkud vymyká mladý, neziskuchtivý *Jari Kačinari*, kterému se dostane dvou darů. Získá dva účty, jeden z velkého množství finančních darů, jež mu zásluhou jeho snoubenky z dětství, *Nertily*, převedou na mobil nesčetní dárci, druhý z tajemného zdroje, z kterého se dovídá, jak dlouhou dobu života má ještě před sebou. *Jari* pak posílá ze svých účtů dary nejrůznějším lidem, buď namátkou, nebo na jejich osobní přání. Přání lidí jsou různá, někdo chce materiální podporu, jiný přidat života. *Jari*

se snaží jejich přání plnit, především jim ale posílá energii a s ní i úsměv. S každým darem života a úsměvu se však krátí jeho vlastní život. Nakonec umírá zasažen nechtěnou střelou svého přítele.

To odpoledne, a pak i celý večer, se *Jari Kačinari* rozhodl strávit doma, ve svém pokojíku s jediným oknem. Z horního patra, kde se hrál kulečník, k němu chvílemi doléhaly chrastivé zvuky koulí narážejících do sebe. Otevřel průvodce hlavním městem, zastavil se u fotografií, které se mu nejvíce líbily, a potom přečetl několik dalších stran. Když se slunce chýlilo k západu, začala ho trápit nejistota kolem *Nertiliných* narozenin: připouštěl, že možná nebudou žádní pozvaní, ale zdálo se mu nepravděpodobné, že by se tam neobjevil žádný nápadník. Naopak, představoval si některé z nich, jak klepou na dveře domu, když už pro nic jiného, tak aspoň aby předali dary. On

minulý rok ani klepat nemusel, protože Nertile přišla kytice z květinářství a na kartičce s blahopřáním bylo, jak jinak, napsáno jméno objednatele: Z celého srdce Jari Kačinari. To zabránilo různým řečem těch, kteří byli pozvaní, ale stejně tak to zavřelo ústa všem, kteří pozvaní nebyli, protože (tohle se ale Jari dověděl o hodně později) ti použili stejnou taktiku a také poslali květiny z obchodu. Nertilina matka Lica se však ukázala jako spravedlivá, nedělala mezi kyticemi žádný rozdíl, postavila je jednu vedle druhé podle toho, jak přišly, a nerozlišovala mezi nápadníky, kteří byli přítomni, a těmi, kteří zůstali venku.

Taktiku sice znal, ale letos ji nemohl použít. Pokušení objednat květiny na dluh odolal hned, jak vyšel z Náměstí demokracie. Úplně ztracená ale ještě nebyla poslední šance, popřát Nertile telefonicky. Když ale před chvílí zkusil telefon, který obvykle dobíjel kuponem, sekretariát operátora ho upozornil, že na hovor mu zbývá jenom třicet čtyři sekund. Věděl, že o tolik sekund by přišel, ještě než by ze sebe vypravil pár prvních slov, aby jí popřál všechno nejlepší, a pak už by mu nezbylo na otázky, bez kterých se dá těžko komunikovat, jako třeba: tak co říkáš, jak se máš, jak se ti daří, jak se ti vede, což jsou sice zbytečné otázky, ale člověku umožní dostat se dál, k těm důvěrnějším: Tolik se mi po tobě stýská, Nertilo, stesk je hrozná věc, a kdy že se tedy uvidíme?

Jednou se stalo, že když se mu po dlouhé zámlece konečně jazyk rozvázal, Nertila byla na druhém konci celá rozněžnělá: „Ó, Jari, jakou ty to máš jiskru v srdci, pomalu chytá, ale když se rozhoří, svítí až ke mně domů!“

Skoro mu vyhrkly slzy, ale nijak to nerozebíral, jestli mu jenom tak normálně žensky lichotila nebo s ním jenom tak normálně laškovala, bral to tak, jako by se s ním moc hezky mazlila. Jednou ho ale doopravdy polaskala po tváři. Na ten den, bylo to na svatého Jiří, kdy si Nertila stoupila na špičky, aby mu dosáhla na obličej, nemohl Jari zapomenout. Chvilku mu otírala prsty jednu stranu obličeje, otírala ji opravdu důkladně (Lica jí určitě už dávno předtím poučila, že i červené jablko se očistí, než se do něho kousne) a potom ho mlaskavě políbila na tvář. Svatý Jiří byl první jarní den. Dívka měla na sobě nové šaty, krásné, úplně nové šaty. Byly z červené látky s velkými černými puntíky, a tak jeho snoubenka z dětství vypadala jako sluníčko sedmítečné. Jaký osud mu asi přinášela tímto mlaskavým polibkem,

který Jari Kačinari pokládal nejen za moc hezké mazlení, ale také za slib na celý život?

Chlapec rychle vstal od stolu, mobil držel v ruce, dal stranou polštář a lehl si na příkrývku prostřenou na posteli. Potřebuje dobíjecí kupon, ale kde ho vzít. Rozhodl se, že tak či onak poruší přísahu a požádá o nějakou virtuální půjčku, které jeho vrstevníci neříkali dluh, jako když dostaneš do ruky hotovou bankovku. Pošle někomu esemesku a požádá ho, jestli by mohl přes službu SOS převést na kredit jeho čísla nějakou skromnou částku na hovor, který by trval všehovšudy tak čtyři nebo pět minut, nanejvýš šest minut. Ó, Bože, co to provedl! Myslel na Nertilu, se kterou chtěl mluvit, a tak svou esemesku poslal na její číslo a teď už ji nemohl vzít zpět. Styděl se tak strašně, že hned vypnul telefon. Kdoví jakou pichlavou odpověď (a mohu si za to sám, šeptal) by mu mohla poslat. Kdoví jaké žerty si teď z něho s matkou tropí. Jen se podívej, Lico, ten můj nápadník je pěkně prohnáný, chce ode mne, abych mu předem zaplatila za přání k narozeninám! Chacha a chichi budou se smát všichni, kteří tam budou. A stejně se mu vysmějí i ti, kteří tam zrovna nebudou, protože jeho esemeska se okamžitě rozletí na všechny strany, tak jako nahotinky, které obíhají na mobilech. Připadal si teď sám jako nahý na ulici.

Abyste toho všeho nějak zbavil, vzal polštář, přeložil ho napůl a obtočil si ho kolem obličeje. Vlha horka se mu rozlila po celém těle, ale největší žár cítil na tvářích a vůbec mu nebylo divné, že mu hořely stejně jako tehdy ta panická tvář, kterou Nertila políbila. On sám ale už panic nebyl, i když si nebyl zcela jist způsobem, jakým k tomu došlo.

Dlouho tak ležel a převracel se z boku na břicho. Ať zaujal jakoukoli polohu, cítil, jak mu zevnitř do žeber naráží rytmická vlha a hrudní koš téměř praská. Co se to dělo s jeho ubohým srdcem, tím hromosvodem bolestných emocí? Nepraskal hrudní koš, to srdce skřípalo a ukládalo do sebe všechno chlapcovo trápení. Jari si ale žádnou takovou otázku nekladl, prostě měl dojem, že jeho srdce, protože se nikdy předtím nestalo, aby mu naráželo do žeber, asi zvětšuje svůj objem.

Dal si studenou sprchu, snědl párky s chlebem a sedl si znovu ke stolu, kde měl mobil. Podle Asafa, jeho souseda a duchovního dědečka, kolikrát kdo unikne kulce, tolikrát se zachrání před

smrtí, ale co má dělat ten, kdo pozná, co je to hanba, před hanbou se člověk nezachrání, protože není na této zemi muž, který by dokázal uniknout sám sobě. Chlapec se teď už cítil jistější a byl připraven vyrovnat se s tím hloupým omylem a přijmout za něj trest.

Zapnul mobil, chvíli čekal, ale nepřišla žádná zpráva a nikdo nevolal. Měl možná štěstí, jeho esemeska se ztratila někde ve zmatcích v síti a Nertile vůbec nedošla. Jemu se také stávalo, že někdy nedostal zprávy od jiných.

Přesto si ale chtěl rychle zkontrolovat to málo, co mu zbývalo na účtu. Jakmile se spojil se sekretariátem, nečekal, až skončí obvyklá formule „Vítejte na menu online. Zprávu o průběžném stavu si vyslechnete...“, a hned stiskl příslušné tlačítko. Stalo se ale něco neuvěřitelného, opravdu neuvěřitelného. Místo pár drobných měl nyní na svém účtu částku, kterou si nedokázal zapamatovat, protože ani v den, kdy tam měl nejvíce peněz, nebylo zapotřebí tolik času, aby se celá vyslovila. Umínil si, že si zachová chladnou hlavu, a aby neudělal nějakou chybu, kdyby moc spěchal, rozhodl se, že chvíli počká.

Čekal asi půl hodiny a pak to zkusil znovu. Tentokrát, protože chtěl, aby vše proběhlo přesně tak, jak to má být, automatickou formuli nepřerušil. Částku si zase nezapamatoval, ale postřehl změnu. Znamenala sice nárůst, ale nepotěšila ho a vyvolala v něm pochybnosti. Pokud se stav znovu změnil, vyražel sykavě slova ze sevřených úst, znamená to, že se někde stala chyba. S kým by se mohl poradit? Nikoho bližšího než Asafa neměl, na toho mohl zavolat z okna. Soused byl moudrý člověk, ale protože snadno všemu věřil, mnozí ve čtvrti ho měli za prostoduchého. „Proč ne,“ odpovídal chytře, když ho provokovali, „i osel by mohl létat, kdyby měl křídla. Nezapomeňte, že kdysi byli létající dinosauři.“ Jari však nepotřeboval vědět, co bylo kdysi, ale co je teď. Protože neměl s kým promluvit, chtěl ještě třetí důkaz. Napřed si ale musel všechno srovnat v hlavě.

Zase tedy čekal, uběhlo čtyřicet minut, a když počkal ještě asi dalších deset minut, vzal do ruky mobil, a kdoví proč, zastrčil ho tentokrát do zásuvky. Když pomalý hlas začal odříkávat částku, kterou měl na svém účtu, byl tak zmaten a rozrušen, že si ji zase nezapamatoval. Ale podle toho, kolik času potřeboval, aby ji celou vyslechl, pochopil, že je vyšší než ta předcházející. Ne, nemohl uvěřit svým uším, ale nemohl ani strkat jako pštros hlavu do písku. Teď to chtělo zkoušku ohněm. A zkouška ohněm bylo přímé sdělení operátora služby, který nebyl kybernetický stroj, ale živý člověk. Operátor, se všemi aparaturami před sebou, ho ujistil, že v jeho čísle nebyla zjištěna žádná chyba, že převody proběhly v pořádku, a dokonce, což není nijak překvapivé, že se přitom, jak stále přicházejí, dají očekávat nové dary.

To ovšem neznamenalo, že by chlapcovy starosti skončily. Dost, dost, prosím vás, říkal nahlas svým dobrodincům, jsem vám vděčný a chtěl bych se vám co nejlépe odměnit, ale i dobro může člověka zabít, když je ho moc. A v okamžiku, když chtěl zavolat na Nertilino číslo, ukázala se mu na displeji zpráva.

„Ó, Jari,“ psala mu snoubenka z dětství, „jakou ty to máš jiskru v srdci, pomalu chytá, ale když se rozhoří, svítí až ke mně domů. Teď je pro oslavy smutná doba, ale přesto mi zanesla světlo až do srdce.“

Stiskl číslo hned, jak ho uviděl, ale ona mezitím mobil vypnula. Ze strachu, aby telefon nevzala Lica, to by byl raději zticha, nezavola na

pevnou linku. Ale i kdyby zavolal, doma nikdo nebyl.

Seděl pořád ještě u stolu, kde zůstalo pár drobků chleba, a nechtělo se mu vstávat. Jari Kačinari začínal být sentimentální, protože, jak se mu zdálo, život k němu byl velmi štědrý. Stíny v jeho velkých očích, pro které ho dívky tolik milovaly, svědčily o tom, že je zamýšlený, a na jemné kůži nad očima mu vystoupilo několik tenkých namodralých žilek, jako by měl na čele napsaný svůj osud.

Pomalu si začínal ujasňovat, co se stalo, a určité schéma mu pomohla vytvořit představa kamene, který spadl do vody. Z každého kruhu, který na vodě vznikl, se vytvořil další, uprostřed ale byla pořád Nertila, ta hodila první. Jakmile dostala Jariho prosbu, převedla zřejmě na jeho účet nějakou částku ze svého, možná skromnou, ale rozhodující pro vznik laviny. Potom zaslala zprávy se stejným textem všem nápadníkům, kteří se kolem ní točili, a nevynechala ani ty, kteří u nich klepali na dveře, aby požádali o její ruku, ale byli odmítnuti. „V naléhavé záležitosti bych potřebovala, abyste z účtu svého čísla převedli na toto číslo (to bylo napsáno, jméno zůstávalo skryto) nějakou menší částku. Kolik pošlete, záleží na vás.“

Její známí sáhli do svých kapes. U vlastních kapes se ale nezastavili a stejnou zprávu zaslali rodinným příslušníkům, aby byl dar větší. Rodinní příslušníci, když dali, co chtěli dát, nezůstali pozadu a zprávu zaslali dalším příbuzným. Začaly se sice objevovat otázky, kdo že je ten člověk, proč nevystoupí sám na scénu, jaké má potíže, ale zůstalo jen u zvědavosti. Nikdo nepátral po odpovědi, protože ti, kdo dávají, nemusí znát toho, kdo přijímá.

Když příbuzní oněch rodinných příslušníků provedli své převody, zaslali zprávu všem přátelům a příznivcům. Ti neváhali, poslali dary na dané číslo a rozeslali esemesky po celém okruhu svých známých. Otázek, kdo je ten člověk, jaké má potíže, s kým chce mluvit, a tak dále, opravdu přibývalo, ale nakonec nikdo netrval na odpovědi, protože ten, kdo přijímá, nemusí znát ty, kdo dávají. Koloběh se nezastavil, kruh, o kterém se myslelo, že už je poslední, byl předposlední, a konec stále nepřicházel. Zpráva přecházela z jedné čtvrti do druhé, pak opustila Balbonu, nejprve přeběhla do sousedních měst, ale potom už se neřídila žádným pravidlem a létala z jednoho kraje do druhého. Někdy chtěl příjemce šes-

té nebo sedmé řady začít zase od té první: a tak zaslal zprávu členům své rodiny, členové rodiny příbuzným, příbuzní příbuzenstvu ze strany nevěsty nebo ženicha, ti ji poslali přátelům, přátelé zase svým přátelům, kteří ji poslali známým, a ani známí si ji nenechali pro sebe. Říká se, že jenom zlo má rychlé nohy, ale i dobro dokáže, jak je vidět, pěkně utíkat.

Jsem všem vděčný, říkal si v duchu Jari, když si představoval schéma tohoto koloběhu, všem bych se rád nějak pěkně odměnil, ale ať se tento kruh rozšiřuje sebevíc, uprostřed je pořád Nertila.

Jak byl rozrušený, nehledal ji na seznamu, ale napsal její číslo na displej. Potom tiskl tlačítka dál a přidával jednu číslici za druhou. Kolik je asi těch, kteří mu poslali dárek, kde jsou a co v tuhle chvíli dělají? Jari by si byl z celého srdce přál, aby je všechny slyšel. Jejich jména ale neznal, neznal ani jejich telefonní čísla, a tak si je sám vymýšlel. Lehl si zase na postel, u ní sice nebyla elektrická zásuvka, ale bez drátu to bylo snazší. Všechny dárce si spojil do jednoho společného čísla a všem zároveň šeptal své díky, jako by doufal, že s nimi po telefonu opravdu mluví.

Přidával čísla dál. Na displeji se plnila druhá řada čísel, ale hned jak zmizela první řada, aby uvolnila místo třetí, zmizela i druhá a nahradila ji čtvrtá, ta se dostala na začátek, když začala šestá řada, a pak se ztratila, aby uvolnila místo osmé. Každá řada, která byla právě v čele, začínala třemi tečkami, což bylo trochu tajemné, ale i zábavné. Přidával a přidával, až vzniklo skoro desetacentimetrové číslo. V tom okamžiku, možná aniž si to uvědomil, stiskl palcem OK. Osvětlení displeje začalo blikat, trvalo to déle než tři sekundy, potom následoval kratší záchvěv, ale telefon zůstával v pohotovostním režimu.

A tu se ozval hlas.

Jari otočil hlavu, protože se mu zdálo jako by hlas přicházel ze všech čtyř stran. Nechápal, nač v tu chvíli aparát ještě má, ale nedával ho od ucha pryč. Zmateně opakoval několikrát za sebou:

„Halo, halo!.. Kdo je tam?“

„Tady je asistent Guvernéra“, zněla odpověď z druhé strany.

Hlas byl zvláštní, vypadalo to, že vycházel z několika zdrojů, jejichž počet stále narůstal, ale byl jasný a blízký, jako by ten druhý mluvil za tenkou cihlovou stěnou domu. Nepodobal se žádnému jinému, a tak se ten hlas Jarimu zdál velmi neobvyklý, vymykající se všem hovorům, které běž-

ně vedl. A hlavně jeho společenské vrstvě. To ho trochu sklíčilo, ale svou upřímnost si zachoval.

„Guvernéra?“ zeptal se napjatě. „Ale já jsem Jari, já nejsem žádný... Nejsem ani pan Orollogaj, ani pan Bodinaku, kteří mají co dělat s guvernéry. Určitě jste se spletli.“

„Pane Kačinari,“ ohromil ho druhý, když ho oslovil jménem, „já vám volám z příkazu Generálního Guvernéra. Hovořím z jeho telefonu a chci vám říci, že jste se teď stal jedním z našich nejvýznamnějších klientů. Sledujete mě?“

„Sleduji vás,“ přisvědčil rozpačitě Jari.

„Naše sekce,“ začal vysvětlovat druhý, „se zabývá registry života. V těchto registrech má každý člověk své číslo účtu, číslo aktivní nebo uzavřené. Jak jsem už řekl, máte pro nás zvláštní význam, na vašem čísle... Sledujete mě?“ zarazil se znovu, jako by si prohlížel i jeho obličej. „Jsem přesvědčen, že mě sledujete.“

„Ano, ano,“ odpověděl rychle Jari.

A říkal pravdu. Nejenom hlas toho druhého, ale i způsob, jakým ho poslouchal, mu připadal nezvyklý. Chlapci se zdálo, jako by se mu po počátečním napětí otevřely všechny póry těla, a slova nevnímal jen sluchem, ale celý jeho organismus se přeměnil v sluchový orgán. Jen srdce

(na to neměl vůbec čas myslet) mu stále stejně tlouklo do žeber. Tentokrát dokonce ten červený měch pulzoval ještě silněji, snad opravdu zvětšoval své rozměry.

„Mluvil jsem o vašem čísle,“ pokračoval asistent Generálního Guvernéra. „Na svém čísle máte k dispozici částku, která vychází z druhé odmocniny Marse, znásobené nula celá devíti desetinami Kozorooha, plus rozdíl Raka, když se proporcionálně dělí neviditelným potenciálem Vodnáře, nepočítaje v to konto, které vám bylo určeno již při narození. Moji úředníci...“

„Promiňte,“ osmělil se Jari, trochu znepokojený, ale teď už plně soustředěný na rozhovor, „nerozumím vám, co znamenají ta čísla?“

„Tak poslouchejte, vysvětlím vám to jednoduše. V tuto chvíli máte k dispozici XYxxZ krát tři sta šedesát pět. Moji úředníci teď právě zpracovávají vaši kartu. K této sumě připojí rodné konto, a potom budete přesně vědět, kolik let, kolik dnů, kolik hodin a kolik minut máte k volnému použití. Abyste měl lepší přehled a důkladněji se seznámil s návodem k použití, zatelefonujte na toto číslo za deset minut. To k vám možná promluví sám Generální Guvernér, který vše řídí. Mějte strpení, pane Kačinari, pracuje se pro vás.“